

Konrad Garnowski¹

Uniwersytet Szczeciński

ORCID ID: 0000-0002-7976-1333

OBOWIĄZKI RADCY PRAWNEGO W ŚWIECIE NOWYCH UPRAWNIEŃ RADY NADZORCZEJ W SPÓŁKACH KAPITAŁOWYCH

ABSTRACT

Duties of the attorney-at-law in light of the new powers of the supervisory board in limited companies

The paper presents the scope of the duties of an attorney-at-law arising from the new rights of supervisory boards of companies to demand certain documents and information from persons cooperating based on a civil law contract. As a result of the introduction of the provisions of Article 219 § 4, Article 300⁷¹ § 1 and Article 382 § 1 of the Polish Commercial Companies Code attorneys-at-law are now obliged to provide such documents and information, but these provisions raise certain doubts. In the author's opinion, the new regulations grant the right to request those documents and information that fall only within the scope of the contract between the company and the attorney-at-law for their provision of legal services. If an attorney-at-law receives a request for documents or information about a related company, they are entitled to refuse to provide such documents or information in certain cases. In addition, regulations regarding the deadline for the provision of documents and information should be treated as mandatorily

---

¹ Radca prawny, doktor nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Adres e-mail do kontaktu: konrad.garnowski@usz.edu.pl.

binding, and therefore take precedence over contrary provisions of the contract between the legal advisor and the company.

Keywords: supervisory board, supervision, attorney-at-law

Słowa kluczowe: rada nadzorcza, nadzór, radca prawny

1. Wprowadzenie

W ramach nowelizacji Kodeksu spółek handlowych², która weszła w życie w dniu 13 października 2022 r.³, wprowadzono m.in. pakiet rozwiązań mających na celu zwiększenie efektywności nadzoru korporacyjnego nad spółkami kapitałowymi. W uzasadnieniu projektu nowelizacji zwracano uwagę na niewystarczającą efektywność dotychczasowego modelu *corporate governance* w zakresie nadzoru⁴ oraz potrzebę zapewnienia równowagi informacyjnej pomiędzy zarządem a organami nadzorczymi⁵. W związku z tym w ramach przyjętej nowelizacji nałożono na rady nadzorcze spółek kapitałowych nowe obowiązki (w tym np. obowiązek sprawozdawczy⁶, obowiązek zachowania lojalności wobec spółki oraz zachowania tajemnicy⁷). Jednocześnie jednak radom nadzorczym przyznano szereg nowych uprawnień, mających na celu wzmocnienie pozycji tych organów⁸. Zalicza się do nich m.in. możliwość ustanawiania komitetów rady nadzorczej do pełnienia określonych czynności nadzorczych⁹ albo możliwość ustanowienia doradcy rady nadzorczej w celu zbadania określonej sprawy dotyczącej działalności spółki lub jej majątku¹⁰.

Ponadto w związku ze stwierdzoną przez ustawodawcę niedoskonałością dotychczasowych przepisów, przejawiającą się w braku jednoznacznego uregulowania możliwości

2 Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 1467).

3 Na podstawie ustawy z dnia 9 lutego 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 807).

4 S. 7 uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej.

5 S. 18, 37 uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej. Por. też: R. Adamus, *art. 219, [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz do nowelizacji. Prawo holdingowe. Zmiany w funkcjonowaniu organów spółek kapitałowych*, red. R. Adamus, Warszawa 2022, nb. 1.

6 Art. 219 § 3 k.s.h., art. 300⁶⁹ § 3 k.s.h. oraz art. 388 § 3 k.s.h.

7 Art. 214¹ § 1 k.s.h., art. 300⁵⁴ k.s.h. Pomimo tego w przeszłości w doktrynie przyjmowano, że obowiązek ten istniał już wcześniej (na temat jego zakresu por. J. Pinior, *Art. 214¹, [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Szumański, R. Kwaśnicki, F. Ostrowski, Warszawa 2022, nb. 2 wraz z przywołaną tam literaturą).

8 Jednocześnie jednak podkreśla się, że na członkach rady nadzorczej spoczywa wyraźna powinność podejmowania odpowiednich działań w sposób zapewniający faktyczną realizację zadań nadzorczych (R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219, [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Szumański, R. Kwaśnicki, F. Ostrowski, Warszawa 2022, nb 5.).

9 Art. 219¹, art. 390¹ k.s.h.

10 Art. 219², art. 300^{71a}, art. 382¹ k.s.h. Na temat zasad funkcjonowania rady nadzorczej po nowelizacji zob. szerzej: M. Baszczyk, *Funkcjonowanie rady nadzorczej spółki z o.o. w kontekście najnowszych nowelizacji Kodeksu spółek handlowych – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022, nr 3.

zasięgnięcia bieżących informacji o funkcjonowaniu spółki¹¹, radom nadzorczym przyznano uprawnienie do badania wszystkich dokumentów spółki, dokonywania rewizji stanu majątku spółki, a także żądania od określonych podmiotów sporządzenia lub przekazania wszelkich informacji, dokumentów, sprawozdań lub wyjaśnień dotyczących spółki (art. 219 § 4 k.s.h. w odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, art. 300⁷¹ k.s.h. w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej, art. 382 § 4 k.s.h. w odniesieniu do spółki akcyjnej). Z treści uzasadnienia projektu można wywnioskować, że celem tej regulacji było przede wszystkim wzmocnienie pozycji rady nadzorczej w relacjach z organami zarządzającymi¹², ale uprawnienia rady nadzorczej rozszerzono także na inne podmioty, w tym prokurentów, pracowników oraz osoby wykonujące w sposób regularny na rzecz spółki czynności na podstawie umowy cywilnoprawnej. W związku z tym do grupy adresatów żądań rady nadzorczej w wielu przypadkach będzie można zaliczyć radców prawnych współpracujących ze spółkami kapitałowymi.

Szeroki krąg adresatów żądań rady nadzorczej jest zrozumiały w kontekście dążenia ustawodawcy do wzmocnienia pozycji rady nadzorczej, niemniej jednak treść przywołanych przepisów wydaje się uwzględniać przede wszystkim sytuację osób zarządzających spółką oraz jej pracowników. W przypadku radców prawnych współpracujących ze spółką regularnie, ale zachowujących autonomiczność i niezależność w stosunku do spółki, niektóre elementy uprawnień przyznanych radom nadzorczym mogą budzić wątpliwości. W związku z tym celem niniejszego artykułu jest określenie zakresu obowiązków radców prawnych współpracujących ze spółkami kapitałowymi na podstawie umów cywilnoprawnych w kontekście uprawnienia do żądania informacji przyznanego radom nadzorczym na podstawie art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h.¹³

2. Podstawa żądania informacji, dokumentów, sprawozdań lub wyjaśnień

W uzasadnieniu nowelizacji wskazano, że jej celem w omawianym zakresie, oprócz przyznania uprawnień do zasięgnięcia informacji od zarządu, jest przyznanie takich samych narzędzi w stosunku do osób wysoko wykwalifikowanych, współpracujących ze spółkami kapitałowymi i wykonujących na ich rzecz określone usługi, często o kluczowym znaczeniu dla spółki. Podkreślono, że uzyskiwanie takich informacji za pośrednictwem zarządu spowodowałoby wydłużenie łańcucha przekazywania danych oraz mogłoby rodzić

11 S. 42 uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej.

12 S. 42 uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej. Nie oznacza to jednak, że nadzór wykonywany przez radę nadzorczą odnosi się tylko do zarządu (por. M. Chomiuk, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022 nb 8; J. Szwejca, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, S. Sołtysiński i in., Warszawa 2008, t. III, s. 750; Z. Jara, *Spółka akcyjna. Wzory dokumentów z komentarzem*, Warszawa 2004, s. 91; J. Jeżak, *Rada Nadzorcza a sytuacja kryzysowa w spółce*, [w:] *Nadzór korporacyjny w warunkach kryzysu gospodarczego*, red. P. Urbanek, Łódź 2010, s. 53–54).

13 W artykule pominięto natomiast radców prawnych zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, ponieważ ich sytuacja nie różni się zasadniczo od innych osób zatrudnionych w spółce, od których rada nadzorcza może żądać informacji.

ryzyko filtrowania wiadomości przez organ zarządzający¹⁴. W związku z tym sytuacja radców prawnych stale współpracujących ze spółką została zrównana z pozycją zarządu¹⁵. Od obu tych kategorii podmiotów rada nadzorcza może żądać informacji, dokumentów, sprawozdań lub wyjaśnień związanych z funkcjonowaniem spółki. Sposób redakcji omawianych przepisów wskazuje, że obejmują one nie tylko obowiązek udostępnienia posiadanych wcześniej dokumentów i informacji, ale rada nadzorcza może oczekiwać także aktywnego działania i tworzenia nowych dokumentów, na co wskazuje część przepisów odnosząca się do sporządzania dokumentów, sprawozdań i wyjaśnień dotyczących działalności lub majątku spółki. O ile w ramach relacji pomiędzy organami zarządzającymi i nadzorczymi obowiązek spełnienia żądania rady nadzorczej będzie znajdował podstawę w stosunku korporacyjnym (powołanie) lub zawartej umowie o pracę, to w przypadku radców prawnych, ze względu na różnorodne sposoby ukształtowania umów o współpracy, umowy te mogą nie być w pełni skorelowane z regulacjami Kodeksu spółek handlowych.

Przed wszystkim nie jest jasne, na jakiej podstawie radca prawny miałby wykonywać czynności wskazane w art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. w sytuacji, w której współpracuje ze spółką, ale tylko w ograniczonym zakresie, np. obejmującym obsługę procesową. Jeżeli taka obsługa procesowa jest prowadzona w sposób regularny i stały, to niewątpliwie radca prawny będzie zaliczać się do kręgu osób wskazanych w art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. Uzasadnia to przyznanie radzie nadzorczej uprawnienia do żądania informacji i sprawozdań (np. dotyczących prowadzonych spraw sądowych), lecz także innych dokumentów i wyjaśnień dotyczących spółki, w szczególności jej działalności lub majątku. W związku z tym można wyobrazić sobie sytuację, w której rada nadzorcza żąda sporządzenia przez radcę prawnego opinii prawnej dotyczącej kwestii stosunków korporacyjnych spółki lub przeprowadzenia badania *due diligence* nieruchomości, której zakup spółka planuje, przy jednoczesnym braku postanowień umownych określających warunki współpracy z radcą prawnym w tym zakresie.

Przy ocenie dopuszczalności takiego żądania możliwe są dwa kierunki interpretacyjne. Po pierwsze można przyjąć, że w celu zagwarantowania radzie nadzorczej możliwości realizacji ustawowych zadań powyższa regulacja stanowi samodzielną podstawę do żądania udostępniania wszelkich informacji i dokumentów związanych z działalnością spółki wskazanych w omawianych przepisach, niezależnie od treści umowy pomiędzy spółką a radcą prawnym. W takim przypadku na podstawie umowy nie dałoby się jednak ustalić zasad wynagrodzenia ani innych warunków świadczenia usług, skoro dotychczasowa umowa nie obejmuje tego typu czynności. Rada nadzorcza nie została w tym przypadku wyposażona w prawo do reprezentacji spółki (odmiennie niż na gruncie art. 219² § 2, art. 300^{71a} § 2 i art. 382¹ § 2 k.s.h.), w związku z czym nie mogłaby zawrzeć z radcą prawnym nowej umowy lub aneksu rozszerzającego zakres usług. W celu uzupełnienia tej luki można rozważać przyjęcie poglądu, że w świetle art. 219 § 4², art. 300⁷¹ § 1² i art. 382 § 6 k.s.h., zakazującego ograniczania radzie nadzorczej przez

14 S. 43 uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej. Por. też: K.M. Szymański, J. Ośka, *Nowelizacja KSH – przyczyny zmian oraz najważniejsze wprowadzone rozwiązania*, „Edukacja Prawnicza” 2023, nr 1, s. 41.

15 Na gruncie poprzedniego stanu prawnego por. M. Chomiuk, *Art. 219...*, nb 7.

zarząd dostępu do niezbędnych informacji, zarząd jest zobowiązany do zawarcia odpowiedniego aneksu. W doktrynie wskazuje się jednak, że przepis ten obejmuje przede wszystkim zakaz podejmowania jakichkolwiek czynności, które prowadziłyby do ograniczenia dostępu do potrzebnych materiałów lub informacji (np. wydanie przez zarząd zakazu udzielania informacji przez pracownika¹⁶). Wywodzenie z tej regulacji obowiązku podejmowania aktywnych działań przez zarząd i zawarcia odpowiedniego aneksu wydaje się zatem zbyt daleko idące¹⁷. W ramach tego kierunku interpretacyjnego można również rozważyć wariant, w którym w razie sformułowania przez radę nadzorczą żądania w stosunku do radcy prawnego dochodzi z mocy prawa do rozszerzenia zakresu świadczonych usług. W celu ustalenia zasad wynagrodzenia, wobec braku odpowiednich postanowień umownych, należałoby zastosować art. 735 § 2 k.c. i przyjąć, że radcy prawnemu przysługuje wynagrodzenie odpowiadające wykonanej pracy. W praktyce mogłyby powstać jednak istotne trudności związane z ustaleniem wysokości takiego wynagrodzenia, wynikające przede wszystkim ze znacznego zróżnicowania stawek za świadczenie usług prawnych.

W związku z powyższymi niedoskonałościami pierwszego kierunku interpretacyjnego bardziej przekonujący jest drugi pogląd, zgodnie z którym zakres uprawnień rady nadzorczej wynikających z art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. ograniczony jest zakresem umowy zawartej pomiędzy spółką a radcą prawnym. Przyjmując to stanowisko, należałoby uznać, że rada nadzorcza może żądać tylko tych dokumentów i informacji, które są bezpośrednio związane ze świadczonymi usługami (np. sporządzenie zestawienia prowadzonych spraw sądowych), ale nie może powierzać wykonania innych czynności, których umowa nie przewiduje. Taki sposób interpretacji pozwala na wyeliminowanie wątpliwości związanych z podstawą rozszerzenia umownego zakresu świadczonych usług, a jednocześnie nie prowadzi do ograniczenia możliwości realizacji zadań rady nadzorczej. Szerszy zakres usług mógłby być świadczony przez radcę prawnego na podstawie umowy zawartej w trybie art. 219², art. 300^{71a} i art. 382¹ k.s.h., przynajmniej możliwość ustanowienia doradcy rady nadzorczej, którego zadaniem jest zbadanie na koszt spółki określonej sprawy. Jak już wspomniano, w tym zakresie rada nadzorcza dysponuje samodzielnym uprawnieniem do reprezentacji spółki (art. 219² § 2, art. 300^{71a} § 2 i art. 382¹ § 2 k.s.h.) i problem braku korelacji pomiędzy zakresem uprawnień ustawowych a zakresem usług określonych w umowie w ogóle nie powstaje.

3. Zakres żądanych dokumentów i informacji

W razie przyjęcia drugiej z koncepcji przedstawionych powyżej zakres dokumentów i informacji, których może żądać rada nadzorcza na podstawie art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1

16 R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219 k.s.h...*, nb. 32.

17 Tym bardziej nie byłoby dopuszczalne wydanie takiego polecenia przez radę nadzorczą (por. wyrok SO w Szczecinie z dnia 31 grudnia 2015 r., VIII GC 189/15, Legalis; M. Chomiuk, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022, nb. 17; G.A. Kawalec, *Zakaz wydawania wiążących poleceń przez radę nadzorczą zarządowi spółki z o.o.*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2023, nr 21 (1), s. 83–99.

i art. 382 § 4 k.s.h., jest ograniczony zakresem usług świadczonych przez radcę prawnego na rzecz spółki. Jeśli jednak zakres tych usług jest szeroki i obejmuje nie tylko pomoc w sprawach sądowych, lecz także obsługę korporacyjną i transakcyjną, to istotnego znaczenia nabiera końcowy fragment przepisu art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h., zgodnie z którym żądanie rady nadzorczej może odnosić się do posiadanych informacji, sprawozdań lub wyjaśnień dotyczących spółek zależnych i spółek powiązanych¹⁸. W typowym przypadku żądanie informacji wskazanych w art. 219 § 4 *in fine*, art. 300⁷¹ § 1 *in fine* i art. 382 § 4 *in fine* k.s.h. ma na celu zapewnienie radzie nadzorczej możliwości uzyskania informacji nie tylko o spółce, nad którą nadzór pełni rada nadzorcza, lecz także o spółkach powiązanych, zawartych np. w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. W braku tego przepisu radca prawny mógłby odmówić udzielenia informacji dotyczących spółek powiązanych, powołując się na argument, że regulacja kodeksowa dotyczy tylko spółki, nad którą nadzór pełni rada nadzorcza.

Rozszerzenie omawianego uprawnienia na spółki powiązane jest zasadniczo zrozumiałe, ale w niektórych przypadkach może budzić wątpliwości z perspektywy obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. Będzie tak przede wszystkim w sytuacji, w której radca prawny świadczy pomoc prawną jednocześnie na rzecz obu spółek powiązanych. Odczytując literalnie art. 219 § 4 *in fine*, art. 300⁷¹ § 1 *in fine* i art. 382 § 4 *in fine* k.s.h., należałoby przyjąć, że rada nadzorcza jednej ze spółek powiązanych może żądać wszystkich posiadanych informacji dotyczących drugiej ze spółek, choćby uzyskanych w ramach świadczenia pomocy prawnej na rzecz tej drugiej spółki powiązanej. Jest to jednak wniosek zbyt daleko idący. W ramach wykładni funkcjonalnej regulacji Kodeksu spółek handlowych należy raczej przyjąć, że żądaniem mogą być objęte tylko te informacje, które radca prawny uzyskał w ramach świadczenia usług prawnych na rzecz spółki, w ramach której funkcjonuje rada nadzorcza zgłaszająca żądanie¹⁹. Przemawia za tym także obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej (art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych²⁰ i art. 15 KERP²¹), który w ramach relacji radcy prawnego ze spółką powiązaną dodatkowo uniemożliwiałby udostępnienie informacji uzyskanych w związku ze świadczeniem usług prawnych na rzecz tej spółki powiązanej²². Pomocniczo jako podstawę odmowy

18 W tym przypadku ustawodawca wprost przesądza jednak, że przedmiotem żądania mogą być tylko posiadane informacje, sprawozdania i wyjaśnienia, co wyklucza możliwość żądania od radcy prawnego tworzenia nowych dokumentów (np. opinii prawnych dotyczących funkcjonowania spółki powiązanej). Ponadto na gruncie regulacji dotyczących spółek powiązanych ustawodawca dopuszcza żądanie jedynie informacji, sprawozdań lub wyjaśnień, ale nie dokumentów.

19 Por. jednak: R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219...*, nb. 33. Zdaniem tych autorów prawo członka rady nadzorczej do dokumentów i informacji ma charakter praktycznie nieograniczony.

20 Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 1166).

21 Uchwała nr 884/XI/2023 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 7 lutego 2023 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

22 Potwierdza to prezentowana w doktrynie szeroka interpretacja pojęcia tajemnicy zawodowej (por. T. Scheffler, *Art. 3*, [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, T. Scheffler, Warszawa 2022, nb. 9, 13, 14; T. Scheffler, *Art. 15*, [w:] *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, T. Scheffler, Warszawa 2023, nb. 32–33; K. Kwapisz, *Art. 3*, [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, K. Kwapisz, LEX/el. 2023). Podkreśla się przy tym, że tajemnicą zawodową objęte są zarówno dokumenty, jak i informacje z nich wynikające (M. Jabłoński, J. Węgrzyn, *Ochrona tajemnic w polskim porządku prawnym – tajemnica*

można również przywołać zakaz świadczenia pomocy prawnej w sytuacji, w której wykonywanie czynności naruszałoby tajemnicę zawodową (art. 26 ust. 1 KERP)²³.

Za prawidłowością powyższej interpretacji przemawia dodatkowo treść art. 21⁷ k.s.h., dodanego w ramach wprowadzenia do Kodeksu spółek handlowych unormowań odnoszących się do prawa holdingowego. Regulacja ta w § 2 przewiduje, że w przypadku utworzenia grupy spółek rada nadzorcza spółki dominującej może żądać od zarządu spółki zależnej uczestniczącej w grupie spółek udostępnienia ksiąg i dokumentów oraz udzielenia informacji w celu sprawowania nadzoru nad realizacją interesu grupy spółek przez spółkę zależną. Powyższy przepis przyznaje podobne uprawnienia do tych przewidzianych w art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h., ale nie odnosi się do spółki, w której ramach funkcjonuje rada nadzorcza, lecz do spółki zależnej. Ponadto dopuszcza możliwość żądania informacji przez radę nadzorczą spółki dominującej tylko od zarządu spółki zależnej, z wyłączeniem prokurentów, pracowników lub osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych²⁴. Porównanie norm z art. 21⁷ k.s.h. oraz art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. prowadzi do wniosku, że uprawnienia przyznane radzie nadzorczej spółki dominującej w grupie spółek są węższe niż uprawnienia rady nadzorczej przyznane w ramach ogólnych regulacji dotyczących rady nadzorczej. Gdyby opowiedzieć się za szerokim uprawnieniem do żądania przez radę nadzorczą na podstawie art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. wszystkich informacji posiadanych przez radcę prawnego o spółkach zależnych, to w niektórych sytuacjach mogłoby to podważyć cel regulacji z art. 21⁷ k.s.h. Ustawodawca, określając krąg podmiotów zobowiązanych do udzielenia informacji w ramach prawa holdingowego, niewątpliwie celowo ograniczył go do zarządu spółki zależnej, pomijając podmioty współpracujące na podstawie umowy cywilnoprawnej. Gdyby art. 219 § 4, art. 300⁷¹ § 1 i art. 382 § 4 k.s.h. interpretować w ten sposób, że przyznają one uprawnienie do żądania m.in. od radców prawnych wszelkich informacji, w tym uzyskanych o spółkach zależnych w ramach świadczenia pomocy prawnej na rzecz tych podmiotów, to w sytuacjach, w których spółka dominująca i spółki zależne są jednocześnie spółkami powiązanymi, umożliwiałoby to radzie nadzorczej spółki dominującej łatwe obejście ograniczeń podmiotowych z art. 21⁷ k.s.h.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że w przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością rada nadzorcza w wykonywaniu posiadanych uprawnień nie zawsze musi działać *in corpore*, a art. 219 § 5 k.s.h. przyznaje samodzielnie uprawnienie do wykonywania

radcowska i adwokacka, „Acta Universitatis Wratislaviensis – Przegląd Prawa i Administracji” 2013, nr 3550, s. 65; tak też: wyrok SA w Warszawie z dnia 15 maja 2008 r., II AKz 294/08, LEX). Na temat możliwości odmowy udzielenia informacji radzie nadzorczej spółki komandytowo-akcyjnej por. też: M. Śledzikowski, *Zakres tajemnicy zawodowej a obowiązki informacyjne względem rady nadzorczej w spółce komandytowo-akcyjnej radców prawnych*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2008, nr 1 (14), s. 39–40.

23 Co prawda regulacja ta dotyczy z założenia świadczenia pomocy na rzecz innego podmiotu niż ten, którego dokumenty objęte są tajemnicą zawodową, ale przy szerokiej interpretacji można również zastosować tę regulację w omawianym przypadku.

24 Ponadto regulacja ta przyznaje możliwość żądania „udostępnienia ksiąg i dokumentów oraz udzielenia informacji”, a nie „informacji, dokumentów, sprawozdań lub wyjaśnień dotyczących spółki”, choć przyczyny takiego zróżnicowania w poszczególnych regulacjach nie są jasne. Dodatkowo art. 21⁷ § 2 k.s.h. nie przewiduje żadnego terminu na wykonanie przez zarząd spółki zależnej jego obowiązków. Por. też: M. Chomiuk, *Art. 21⁷*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2023, nb 9.

nadzoru także każdemu członkowi rady nadzorczej²⁵. W związku z tym możliwa jest sytuacja, w której w danej spółce występuje kilku wspólników, a każdy ze wspólników powołuje jednego członka rady nadzorczej. Nie jest przy tym wykluczone, że wspólnik i spółka w pewnym zakresie prowadzą działalność konkurencyjną (np. wspólnik A prowadzi działalność produkcyjną i sprzedaż określonych produktów, a spółka B zajmuje się handlem określonymi produktami, w tym także tymi produkowanymi przez wspólnika). W takim przypadku istnieje ryzyko, że członek rady nadzorczej powołany przez wspólnika A będzie żądał od spółki B informacji objętych tajemnicą przedsiębiorstwa, które mogą być wykorzystane dla celów związanych z funkcjonowaniem wspólnika A w sposób naruszający zasady uczciwej konkurencji²⁶. Takie działanie byłoby niewątpliwie sprzeczne z obowiązkiem działania członka rady nadzorczej w sposób lojalny wobec spółki (art. 214¹ k.s.h.), a ponadto stanowiłoby czyn nieuczciwej konkurencji w rozumieniu art. 11 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji²⁷ i może rodzić odpowiedzialność członka rady nadzorczej wobec spółki zgodnie z art. 293 § 3 k.s.h.²⁸ Z perspektywy radcy prawnego, który otrzymuje takie żądanie zgłoszone przez jednego z członków rady nadzorczej, należy natomiast stwierdzić, że pomimo przyznania ogólnego uprawnienia do żądania informacji w trybie art. 219 § 4 w zw. z § 5 k.s.h. w tym konkretnym przypadku ich udzielenie stałoby w sprzeczności z obowiązkiem postępowania lojalnego i w interesie klienta (art. 8 KERP) oraz obowiązkiem zabezpieczenia przed niepowołanym ujawnieniem wszelkich informacji objętych tajemnicą zawodową (art. 23 KERP). Ponadto byłoby to sprzeczne z celem omawianej regulacji kodeksowej, którym jest realizacja czynności nadzorczych, a nie uzyskiwanie informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa w celu wykorzystania dla potrzeb działalności wspólnika.

Powyższe uwagi należy jednak uzupełnić o zastrzeżenie odnoszące się do sfery praktycznej. W praktyce radcy prawnemu zazwyczaj trudno będzie ocenić, w jakim celu rada nadzorcza lub jej członek żąda konkretnych informacji. Odmawiając spełnienia żądań zgłoszonych w trybie art. 219 § 4 w zw. z § 5 k.s.h. „na wszelki wypadek”, radca prawny

25 Jednocześnie jednak indywidualny nadzór nie może prowadzić poszczególnych członków rady do działania „na własną rękę” (R. Pabis, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, Warszawa 2022, nb. 9; zob. też: R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219...*, nb. 6). Na temat indywidualnego prawa kontroli członków rady nadzorczej w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością por. R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219...*, nb. 29; A. Kidyba, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. M. Dumkiewicz, A. Kidyba, LEX/el. 2023; J.P. Naworski, *Indywidualnie wykonywane czynności nadzorcze członka rady nadzorczej – glosa do wyroku SN z dnia 27 listopada 2003 r. (IV CK 218/02)*, „Glosa” 2005, nr 2. W doktrynie wyrażany jest również pogląd o możliwości wykonywania indywidualnego prawa kontroli także przez członków rady nadzorczej w prostej spółce akcyjnej, w odróżnieniu od spółki akcyjnej (por. M. Bieniak, *Art. 300⁷¹*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, Warszawa 2022, nb. 2; K. Reszczyk-Król, *Art. 300⁷¹*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022, nb. 2).

26 W doktrynie wskazuje się przy tym, że nawet w przypadku żądania informacji wchodzących w zakres tajemnicy przedsiębiorstwa zarząd nie może ograniczać tego prawa zgodnie z art. 219 § 4² k.s.h. (R. Adamus, *Art. 219...*, nb. 8).

27 Ustawa z dnia 16 kwietnia 1999 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 1233).

28 Jednocześnie jednak w doktrynie podkreśla się, że ze względu na zakaz przewidziany w art. 219 § 4² k.s.h. nie byłoby możliwe zażądanie od członka rady nadzorczej wystawienia weksla w celu zabezpieczenia ewentualnych szkód wyrządzonych spółce (R. Kwaśnicki, A. Szumański, *Art. 219...*, nb. 32).

naraża się na zarzut nienależytego wykonania umowy ze spółką, a ponadto na odpowiedzialność karną z art. 587 (1) k.s.h. Z kolei udzielając takich informacji, powstaje ryzyko naruszenia obowiązków ustawowych oraz wynikających z Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, co może prowadzić do powstania odpowiedzialności dyscyplinarnej, a także odpowiedzialności odszkodowawczej wobec spółki, na której rzecz świadczona jest pomoc prawna. Świadczy to o niedoskonałości omawianych regulacji Kodeksu spółek handlowych. W celu jej wyeliminowania lub przynajmniej ograniczenia w ramach postulatów *de lege ferenda* można rozważyć dodanie zastrzeżenia, zgodnie z którym uprawnienia rady nadzorczej mogą być wykonywane „z uwzględnieniem przepisów szczególnych”, na wzór regulacji z art. 21⁷ § 2 k.s.h. W odniesieniu do radców prawnych skutkowałoby to tym, że radca prawny, który otrzymuje żądanie od rady nadzorczej, powinien odmówić udostępnienia dokumentów lub informacji, jeśli okoliczności sprawy wskazują, że ich udostępnienie skutkowałoby naruszeniem obowiązków wynikających z przepisów szczególnych. Co prawda nie rozwiązuje to w pełni problemu możliwości właściwej oceny celu żądania informacji (faktyczny nadzór lub nieuczciwe działanie), niemniej jednak pozwoliłoby przynajmniej w części przypadków na właściwą ochronę informacji i dokumentów spółki, na której rzecz świadczona jest pomoc prawna.

4. Termin

Przepisy kodeksowe regulują także termin, w którym radca prawny zobowiązany jest do udzielenia informacji, stanowiąc, że powinno to nastąpić w ciągu dwóch tygodni od dnia zgłoszenia żądania, chyba że w żądaniu określono dłuższy termin (art. 219 § 4¹, art. 300⁷¹ § 1¹, art. 382 § 5 k.s.h.). Ponadto w przypadku prostej spółki akcyjnej przewidziano również możliwość żądania przedstawienia określonych informacji, dokumentów sprawozdań lub wyjaśnień na najbliższym posiedzeniu rady nadzorczej (art. 300⁷¹ § 2 k.s.h.), przy czym w tym przypadku nie wprowadzono żadnego terminu. Decyzja ustawodawcy o precyzyjnym określeniu w art. 219 § 4¹, art. 300⁷¹ § 1¹ i art. 382 § 5 k.s.h. minimalnego terminu miała niewątpliwie na celu ochronę osób zobowiązanych do udostępnienia dokumentów i informacji przed wyznaczaniem przez rady nadzorcze nierealnych, zbyt krótkich terminów. Pomimo tego z perspektywy działań radców prawnych regulacja ta również budzi pewne wątpliwości.

Można wyobrazić sobie sytuację, w której umowa pomiędzy spółką a radcą prawnym przewiduje dłuższe terminy wykonania usług, szczególnie w przypadku skomplikowanych zadań wymagających znacznego nakładu pracy. Dla ustalenia obowiązującego w takim przypadku terminu konieczne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy omawiane regulacje mają charakter względnie czy bezwzględnie wiążący. Cel tych przepisów w postaci zapewnienia odpowiednio wysokiego poziomu nadzoru nad spółkami kapitałowymi przemawia za przyznaniem im charakteru bezwzględnie wiążącego. Ponadto w odniesieniu do prostej spółki akcyjnej potwierdza to sposób redakcji art. 300⁷¹ § 2 k.s.h., który w odniesieniu do uprawnienia żądania przedstawienia informacji i dokumentów na następnym posiedzeniu wprost przesądza o względnie wiążącym charakterze tego

wyjątkowego uprawnienia²⁹. *A contrario* wobec braku analogicznego sformułowania w pozostałych jednostkach redakcyjnych, w tym w § 1 i § 1¹, należy przyznać im charakter bezwzględnie wiążący³⁰. Pomimo braku odpowiednika przepisu art. 300⁷¹ § 2 k.s.h. na gruncie regulacji dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej dla zachowania spójności interpretacyjnej należy tak samo zakwalifikować regulacje przewidziane w art. 219 § 4¹ k.s.h. i art. 382 § 5 k.s.h. Przy akceptacji tego poglądu należy przyjąć, że wobec bezwzględnie wiążącego charakteru przepisów przyznających uprawnienia radzie nadzorczej mają one pierwszeństwo w przypadku niezgodności z postanowieniami umowy pomiędzy spółką a radcą prawnym. Oznacza to, że nawet gdyby umowa taka przewidywała dłuższe terminy wykonania usług, to dokumenty i informacje objęte zakresem zastosowania art. 219 § 4¹, art. 300⁷¹ § 2 i art. 382 § 5 k.s.h. powinny zostać przekazane w terminie wynikającym z tych regulacji.

Nie można jednak wykluczyć, że w niektórych sytuacjach realizacja obowiązków wskazanych w omawianych regulacjach będzie niemożliwa. Może to mieć miejsce szczególnie w przypadku skorzystania przez członka rady nadzorczej prostej spółki akcyjnej ze wspomnianego już uprawnienia z art. 300⁷¹ § 2 k.s.h. i zażądania przedstawienia dokumentów i informacji na najbliższym posiedzeniu rady nadzorczej. Odmiennie niż w niektórych innych przypadkach (np. art. 219 § 6, art. 300⁶⁹ § 3¹ k.s.h.) Kodeks spółek handlowych nie przewiduje tu obowiązku zgłoszenia żądania z jakimkolwiek wyprzedzeniem. Oznacza to, że żądanie członka rady nadzorczej może być zgłoszone nawet na jeden dzień przed odbyciem posiedzenia rady nadzorczej. Co prawda względy funkcjonalne przemawiałyby za tym, aby do tego uprawnienia stosować również termin z art. 300⁷¹ § 1¹ k.s.h., ale wobec wyodrębnienia uprawnienia z § 2 w samodzielnej jednostce redakcyjnej i braku jakiegokolwiek odesłania do § 1¹ przepisy te należy traktować jako równorzędne i niezależnie funkcjonujące regulacje. Niewątpliwie takie rozwiązanie należy ocenić krytycznie, niemniej jednak w kontekście powyższych argumentów odmienna interpretacja jest trudna do zaakceptowania³¹. Z perspektywy obowiązków radcy prawnego prowadzi to do sytuacji, w której może on zostać zmuszony do wykonania usługi w trybie natychmiastowym, nawet jeśli umowa o świadczenie usług prawnych przewiduje co innego. W niektórych przypadkach w braku takiej możliwości można rozważyć powołanie się na następczą niemożliwość świadczenia (art. 493 k.c.)³², jednak nie zawsze będzie to możliwe.

²⁹ „Jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej [...]”

³⁰ Analogiczny pogląd w odniesieniu do braku możliwości wyłączenia uprawnień rady nadzorczej w umowie spółki na gruncie poprzednich regulacji wyrażali m.in.: M. Chomiuk, *Art. 219...*, nb. 14; R. Pabis, *Spółka z o.o.*, Warszawa 2006, s. 368; A. Szajkowski, M. Tarska, A. Szumański, *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, S. Sołtysiński i in., Warszawa 2005, nb. 10.

³¹ W doktrynie wyrażono również pogląd, że przepis ten nakłada jedynie obowiązek stawiennictwa na posiedzeniu rady nadzorczej i udzielenia w jego toku niezbędnych wyjaśnień oraz ujawnienia dokumentów i opracowania sprawozdań (M. Bieniak, *Art. 300⁷¹...*, nb. 3). W dalszym ciągu nie eliminuje to jednak wszystkich trudności praktycznych, ponieważ w ramach tej regulacji nadal możliwe jest żądanie przygotowania nowych dokumentów. Przemawia za tym choćby fakt, że w tej regulacji nie użyto sformułowania pozwalającego na żądanie jedynie posiadanych dokumentów i informacji (por. art. 219 § 4 *in fine*, art. 300⁷¹ § 1 *in fine*, art. 382 § 4 *in fine* k.s.h.).

³² Będzie to jednak uzależnione od przyjętej koncepcji niemożliwości świadczenia. Niektórzy autorzy przyjmują, że niemożliwość świadczenia odnoszona jest do każdego przypadku braku możliwości

W szczególności możliwość taka będzie wyłączona, jeśli w umowie pomiędzy spółką a radcą prawnym nie zastrzeżono obowiązku osobistego wykonania usługi, kiedy to zazwyczaj spółka będzie mogła twierdzić, że wykonanie usługi w krótkim czasie jest możliwe przy zaangażowaniu odpowiedniej liczby osób świadczących pomoc prawną. Jest to kolejna wada omawianych regulacji, która mogłaby zostać rozwiązana przez wprowadzenie do art. 300⁷¹ § 2 k.s.h. minimalnego terminu, analogicznego do tego, który obowiązuje na gruncie § 1¹ tej regulacji.

5. Wnioski końcowe

Nowe regulacje rozszerzające uprawnienia rady nadzorczej wprowadzają rozwiązania, które w pewnych aspektach są uzasadnione, ale w innych powodują istotne problemy praktyczne. Zostały one przedstawione na przykładzie radców prawnych, ale takie same lub podobne problemy mogą pojawiać się w przypadku innych zawodów (np. adwokaci, biegli rewidenci). Część z tych problemów można rozstrzygnąć przez odpowiednią wykładnię i zestawienie regulacji Kodeksu spółek handlowych z innymi mającymi zastosowanie aktami, w tym przede wszystkim regulującymi funkcjonowanie określonych zawodów. Spośród omówionych powyżej zagadnień dotyczy to zakresu dokumentów i informacji, których może żądać rada nadzorcza w kontekście zakresu usług prawnych świadczonych przez radcę prawnego na rzecz spółki oraz zakresu możliwych do żądania dokumentów i informacji dotyczących spółek powiązanych.

W niektórych przypadkach proces wykładni nie jest jednak wystarczający, a niektóre problemy praktyczne mogą okazać się niemożliwe do rozstrzygnięcia. Taka sytuacja wystąpi w odniesieniu do żądania ujawnienia dokumentów i informacji, których wykorzystanie może stanowić czyn nieuczciwej konkurencji, a także w odniesieniu do terminu udostępnienia dokumentów i informacji. Przemawia to za tym, że omawiane regulacje Kodeksu spółek handlowych nie zostały w pełni dostosowane do regulacji dotyczących wykonywania niektórych zawodów, a ponadto nie uwzględniają potrzeb praktyki obrotu gospodarczego. Z tego powodu w tym zakresie powinny zostać ocenione krytycznie i warto rozważyć ich nowelizację.

---

wykonania zobowiązania zgodnie z jego treścią, w tym także w odniesieniu do terminu (F. Zoll, [w:] *System prawa prywatnego*, red. A. Olejniczak, t. 6, Warszawa 2018, s. 1881). Zgodnie z innym poglądem niemożliwość świadczenia odnosi się do stanu obiektywnego i trwałego, a w takim przypadku brak możliwości wykonania umowy w terminie nie stanowi niemożliwości świadczenia (wyrok SN z dnia 8 maja 2002 r., III CKN 1015/99, Legalis; wyrok SA w Poznaniu z dnia 27 maja 1992 r., I ACr 169/92, OSA 1992 nr 12, poz. 90, s. 36; K. Zagrobelny, [w:] *Kodeks cywilny Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008, s. 853; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania: część ogólna*, Warszawa 2010, s. 328; W. Popiołek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008, s. 55.

Bibliografia

- Adamus R., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do nowelizacji. Prawo holdingowe. Zmiany w funkcjonowaniu organów spółek kapitałowych*, red. R. Adamus, Warszawa 2022.
- Baszczyk M., *Funkcjonowanie rady nadzorczej spółki z o.o. w kontekście najnowszych nowelizacji Kodeksu spółek handlowych – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022, nr 3.
- Bieniak M., *Art. 300⁷¹*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, Warszawa 2022.
- Chomiuk M., *Art. 21⁷*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2023.
- Chomiuk M., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022.
- Jabłoński M., Węgrzyn J., *Ochrona tajemnic w polskim porządku prawnym – tajemnica radcowska i adwokacka*, „Acta Universitatis Wratislaviensis – Przegląd Prawa i Administracji” 2013, nr 3550.
- Jeżak J., *Rada Nadzorcza a sytuacja kryzysowa w spółce*, [w:] *Nadzór korporacyjny w warunkach kryzysu gospodarczego*, red. P. Urbanek, Łódź 2010.
- Kawalec G.A., *Zakaz wydawania wiążących poleceń przez radę nadzorczą zarządowi spółki z o.o.*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2023, nr 21 (1).
- Kidyba A., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. M. Dumkiewicz, A. Kidyba, LEX/el. 2023.
- Kwapisz K., *Art. 3*, [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, K. Kwapisz, LEX/el. 2023.
- Kwaśnicki R., Szumański A., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Szumański, R. Kwaśnicki, F. Ostrowski, Warszawa 2022.
- Naworski J.P., *Indywidualnie wykonywane czynności nadzorcze członka rady nadzorczej – glosa do wyroku SN z dnia 27 listopada 2003 r. (IV CK 218/02)*, „Glosa” 2005, nr 2.
- Pabis R., *Spółka z o.o.*, Warszawa 2006.
- Pabis R., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, Warszawa 2022.
- Pinior, J., *Art. 214¹*, [w:], *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Szumański, R. Kwaśnicki, F. Ostrowski, Warszawa 2022.
- Popiołek W., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania: część ogólna*, Warszawa 2010.
- Reszczyk-Król K., *Art. 300⁷¹*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022.
- Szajkowski A., Tarska M., Szumański A., *Art. 219*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, S. Sołtysiński i in., Warszawa 2005.
- Scheffler T., *Art. 15*, [w:] *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, T. Scheffler, Warszawa 2023.
- Scheffler T., *Art. 3*, [w:] *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, T. Scheffler, Warszawa 2022.

- Szwaja J., Art. 219, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, S. Sołtysiński i in., Warszawa 2008.
- Szymański K.M, Ośka J., *Nowelizacja KSH – przyczyny zmian oraz najważniejsze wprowadzone rozwiązania*, „Edukacja Prawnicza” 2023, nr 1.
- Śledzikowski M., *Zakres tajemnicy zawodowej a obowiązki informacyjne względem rady nadzorczej w spółce komandytowo-akcyjnej radców prawnych*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2008, nr 1 (14).
- Jara Z., *Spółka akcyjna. Wzory dokumentów z komentarzem*, Warszawa 2004.
- Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008.
- Zoll F., [w:] *System prawa prywatnego*, red. A. Olejniczak, t. 6, Warszawa 2018.